

Műfaj született

T. Szabó László művei Óbudán

Ha elmélyedünk T. Szabó László művészetében, önként adódik, hogy elsöre műfaji, technikai kérdések ötlenek fel bennünk. Szokatlan, rendhagyó műfajú-technikájú művei indokolják ezt, hiszen megszemlélve a képeket óbudai kiállításán, feltűnhet, hogy amit látunk, eltér mindattól, amit festménynek vagy grafikának ismerünk, noha egyébként keretben levő képekről van szó. T. Szabó László eljárása különleges, elsősorban azért, mert egy régi leleményt fejlesztett tovább és szabott a maga habitusához. A frottázsról van szó. Francia szó (*frottage*), és dörzsölést jelent. Amikor kimondjuk, legelőször a pénzérme domborulatait papírra átdörzsölő gyerekkori magunk juthat eszünkbe, amikor is nem ismertük még ezt a szót, ezt a fogalmat, és nem tudtuk, hogy frottázst csinálunk, de csináltuk, hasonlóan Molière hőséhez, aki nem tudta, majd csodálkozva fedezte fel, hogy de hiszen ő prózában beszél.

Ezt a gyerekkori játékot a szürrealisták alkalmazták első ízben önálló művekként, művészetként, amikor, mint Max Ernst, felfedezték a deszkapadló erezetének formai játékait, felületének önálló szépségét, ha grafittal vagykrétával papírra dörzsölték át. A szürrealisták számára a világ addig észre sem vett területein és jelenségeiben véletlenül felfedezhető különös, ismeretlen, szokatlan új szépségek kutatásában volt szerepe a frottázsnak. Hasonlóan egész sor más eljáráshoz, mint amilyen a leginkább közismert kollázs.

T. Szabó László több mint 20 éve fedezte fel a maga számára ezt az eljárást. Kezdetben ő is a szürrealisták által kitaposott úton járt. Ám egy idő után már nem elégitette ki az, hogy a keze nyomán keletkező kép igazából „készáru”; azaz a természet vagy mások által létrehozott formáció alapján születik. Lett légyen a kép bármennyire is újszerűen szép, meglepő formák együttese, kevesellte az önmaga közvetítő szerepét; az alkotói folyamatot teljesen uralni akarta a mű alapjától a befejezéséig. Vagyis a tudatosságot helyezte előtérbe, kiküszöbölve a véletlen esetlegességét, ellenkezőjére fordítva a szürrealista metódust. Mit jelentett ez? Nem kevesebbet, mint hogy a frottázsnak az indítékát, alapját, ha tetszik, a dúcát neki magának kellett megformálnia.

KOVÁTS ALBERT (1936) festőművész, művészeti író, a Magyar Festők Társasága elnöke.

A következő lépésben kikísérletezte azt a technikát, amely jól modellálható, amely alkalmas olyan felületek képzésére, melyek kellően és nem túlzottan emelkednek ki a síkból, s amelyek jól bírják az átdörzsölés nyomását. (Kiállításán bemutatott egy dűcot is, aminek gyakorlati mivolta mellett saját feketén csillogó szépsége is van.) Amikor a technika már gyakorlottan működött, kerülhetett sor a voltaképpeni alkotó munkára: mi lesz a kép, mi lesz a képen? A mostani kiállítás anyaga arról tanúskodik, hogy a lehetőségeknek meglehetősen széles skáláját járta végig T. Szabó László, amíg a teljes képszerűségnek arra a fokára jutott, ahol már nem tűnik fel az eljárás különössége, ahol nem azt vizslatjuk, hogyan is csinálta a művész, hanem megragad a mű sajátos szépsége. A legegyszerűbbek s talán a legkorábbiak azok a művek, amelyeket „árnyalakoknak” nevezhetünk, például a *Vita* vagy az *Agitátor*, ahol alig jelenik meg több, mint a figura sziluettje. Az egyszerűtől a bonyolultig tartó folyamattal párhuzamosan folyhatott az ábrázolás és a nonfiguráció különféle fázisainak felmérése a frottázs érdekében. Érdekes kísérleti mű ebből a szempontból a *Majdnem absztrakt*, melyen a síkszerűség-térbeliség lehetőségeit, az elvonatkoztatás fokozatait és a színek megjelenését vizsgálta a művész. Ha a művek keletkezési dátumát nézzük, zavarba jöhetünk, mert nem rajzol egyenesvonalú irányt vagy fejlődést. A művész a jelek szerint a jól bevált technika birtokában aszerint választ kifejezési formát, hogy milyen kérdés foglalkoztatja éppen. De kommentálhatjuk ezt úgy is, hogy a művész mielőbb szerette volna felmérni az új eljárás összes lehetőségét. A hagyományos tér, a harmadik dimenzió a papíron (*Kötések II., Hol a helyem*) ugyanúgy a 2016-os év termése, mint a síkba kiterített *Viszony* és *Cím nélkül*. Mint ahogy egyidőben van jelen a realista megjelenítés (*Útra készen, Az intelligencia hányadosa*) a jelképes utalással (*Szimbiózis, Kapcsolat I.*). Ám arra is van példa, hogy a hagyományos ábrázolás és a humorral átszőtt áttételes jelentés egyazon művön figyelhető meg: ez a *Műút*. A *Rejtély* című kép pedig a látványelvű frottázs legsikerültebb példájaként említhető; magában rejtí egy ehhez hasonló szurrealisztikus út lehetőségét is.

Mindezeket túl azonban most úgy tetszik, T. Szabó László a kötél, kötelék motívumában találta meg azt az elasztikus jelet, amelyet bármely, számára fontos közlendő kifejezésére sikerrel alkalmazhat. Ezeknek a „kötelékesnek” nevezhető művekben valósul meg a legtalálóbban, egyúttal a legmagasabb színvonalon a frottázs és a képzőművészeti mondanivaló egymásra találása. A kötél motívum erejét bizonyítja, hogy általában háttérbe szorít minden egyéb képi problémát; jelenléte rendszerint teljes plasztikai kielégüléssel jár. A „kötelékre” több jeles példát hozhatunk fel, hivatkozhatunk akár a *Balance* vagy az *El Kazovszkij* című munkákra is. Végezetül a *Feszülés* című művet említem, mint amely képíleg is, elvont jelentését tekintve is, technika és megvalósulás együttesének a legkiválóbb példája volt a kiállításon.

Mindez azt tükrözi, hogy a művész egy sokat ígérő út immár eredményes kezdetén áll. Ez az út számos irányba vezethet. Sok múlhat azon, hogy a művész melyik utat választja. A művész barátai, szurkolói és általában a közönség csak azt teheti, hogy jó választást, további sok sikert kíván T. Szabó Lászlónak a frottázs lehetőségeinek a kutatásában.